

Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
Facultatea de Filosofie și Științe Social-Politice

**[ȘI] FENOMENOLOGIA VIETII PERSONALE
ÎN FILOSOFIA LUI CONSTANTIN MICU STAVILA**

TEZĂ DE DOCTORAT

REZUMAT

**Conducător științific:
Prof. univ. dr. Carmen COZMA**

**Doctorand:
ZAHARIA Frăguța**

2016

Cuprins

Introducere

Partea întâi. CONSTANTIN MICU STAVILA: REPERE BIOBIBLIOGRAFICE

Capitolul I. Perioada românească (1914 – 1969)

- I. 1. Studii. Activitate didactică și publicistică. „Inactivitate” (1947 – 1969)
- I. 2. Principalele lucrări filosofice apărute până în 1947
- I. 3. Referințe actuale în publicistica românească despre Constantin Micu Stavila

Capitolul II. Perioada franceză (1969 – 2000)

- II. 1. Activitate publicistică, umanitară, de cercetare științifică
- II. 2. Constantin Micu Stavila la Centre Culturel Américain de Paris

Capitolul III. „Demnitatea de a fi Om, demnitatea de a fi Român”

- III. 1. Popor *versus* națiune
- III. 2. Individ și societate, în conflict? Singurătate și societate
- III. 3. „Drama orgoliului de a suferi”
- III. 4. „Prin subiectul individual, cunoașterea cunoaște”

Partea a doua. [ȘI] FENOMENOLOGIA VIEȚII PERSONALE LA CONSTANTIN MICU STAVILA

Capitolul IV. O posibilă „știință a individualului”

IV. 1. Problematika vieții personale

IV. 2. Viața personală în dinamismul triadelor. Principiul individuației, al transcenderii și al ireductibilității

IV. 3. Iubirea – „fenomen culminant al existenței universale”

Capitolul V. O fenomenologie a vieții personale

V. 1. Repere fenomenologice

V. 2. Individualitate, cantitate și calitate

V. 3. Individualitatea în timp și spațiu

V. 4. Activitatea creatoare și individualitatea

V. 5. Libertatea și individualitatea

V. 6. Unitatea internă și individualitatea

Capitolul VI. Triada axiologică a vieții personale

VI. 1. Libertate – Iubire – Bine

VI. 2. Activitate creatoare – Iubire – Adevăr

VI. 3. Unitate internă individuală – Iubire – Frumos

Considerații finale

Bibliografie

Anexe

Introducere

Tema cercetării doctorale [*Și*] *Fenomenologia vieții personale în filosofia lui Constantin Micu Stavila* – inspirată de titlul cărții profesorului Anton Adămuț [*Și*] *Filosofia lui Camil Petrescu* – sugerează noutatea unui astfel de demers, dar trimite „și” la alte sfere ale investigației, implicat la înfăptuirea unei monografii. Țelul nostru este de a aduce în atenție contribuția filosofului român Constantin Micu Stavila (1914 – 2003). Demersul ne-a oferit șansa de a cerceta și aprofunda întregul conținut al operei acestuia, dar ne-a și plasat în contextul potrivit pentru a face conexiuni pertinente între dimensiunea românească și cea occidentală a activității lui. Am putut astfel oferi argumente care să relativizeze opinia conform căreia gândirea și cultura filosofică românească stau sub semnul minoratului. Cum „minor” semnifică un anumit grad de situație în raport cu un termen major, am propus acele crâmpoie semnificative, rezultat al muncii și cugetării lui Constantin Micu Stavila, motivați fiind de sesizarea în opera acestuia a influenței gândirii europene, concomitent cu o înscriere, așezare și continuare a ei, devansând astfel limitele spațiului național; o gândire vie, ancorată în actualitate, racordată la cea a lumii.

Partea întâi

CONSTANTIN MICU STAVILA: REPERE BIOBIBLIOGRAFICE

În prima parte, în fond o încercare monografică, am reconstituit personalitatea lui Constantin Micu Stavila din analiza și interpretarea corespondenței personale și oficiale, apoi, am vizat chiar acțiunea propriu-zisă de cercetare, descoperire și promovare a cunoașterii, a valorilor, a spiritualității românești ce reiese din întreaga-i activitate. Altfel spus, am urmărit impactul produs asupra lumii filosofice românești și internaționale, a cărui consecință a fost încredințarea coordonării unor cercetări fundamentale în cadrul Academiei Franceze, a profesoratului la catedre ale instituțiilor de învățământ prestigioase din România și Franța. O importanță deosebită am acordat elogiilor exprimate și a citărilor de către personalități filosofice (și nu numai) marcante din mediul românesc, internațional și francez, în mod special. Demersul celei dintâi secțiuni a căpătat o înfățișare sistematică și

pertinentă, a respectat aspectul cronologic numai fiindcă am recurs, în primă instanță, la metoda carteziană. La acest fapt a contribuit și organizarea în trei capitole: „Perioada românească (1914 – 1969)”, „Perioada franceză (1969 – 2000)” și „*Demnitatea de a fi Om, demnitatea de a fi Român*”, ultimul, de fapt, o analiză a temelor principale abordate de autorul avut în vedere. Într-o biobibliografie a lui Constantin Micu Stavila am împărțit activitatea și opera acestuia în două mari perioade. Prima se referă la anii 1914 - 1969 petrecuți în România, ani în care contribuția sa literaro-științifico-filosofică stă sub semnătura Constantin Micu, iar cea de-a doua cuprinde activitatea desfășurată între anii 1969-2000 în Franța, sub numele de Constantin Micu Stavila (prin asocierea numelui mamei, al cărei arbore genealogic, pe filieră venețiană, se intersectează cu familia Kogălniceanu). Metodele pentru care am optat ca fiind cele mai potrivite, cea carteziană împreună cu cea hermeneutică, ne-au ajutat să întreprindem o cercetare coerentă, în orizontul clarității și onestității.

Capitolul I. Perioada românească (1914 – 1969)

I.1. Studii. Activitate didactică și publicistică. „Inactivitate” (1947 – 1969”)

Ca asistent în cadrul Catedrei de Istoria Filosofiei Moderne de la Facultatea de Filozofie și Litere din București, a condus lucrările și dezbaterile seminariale în legătură cu următoarele probleme: „*Ens și Cogito* la Descartes, Berkley, Kant, Fichte, Schelling, Hegel, Schopenhauer” (1942-1943), „Kant și filosofia românească” (1943-1944); ca suplinitor al Conferinței de Introducere în Filosofie, Logică și Teoria Cunoașterii de la Facultatea de Teologie din București, începând cu 1 ianuarie 1944 a ținut, în primul an, prelegeri despre „Probleme de teoria cunoașterii”, iar în al doilea an „Lecțiuni de Logică”. La seminar a cercetat în primul an „Problema adevărului”, iar în anul următor „Dialogurile polemice ale lui Platon” și „Problema universalelor în Evul Mediu”. Între anii 1932-1933 și 1937-1938 (înainte și după terminarea studiilor universitare) a fost redactor la cotidianul *Țara noastră*, colaborând între timp la ziarele *Universul* și *Neamul românesc*, precum și la revistele: *Discobolul*, *Cuvântul Liber*, *Vremea*, *Sociologie românească*, *Azi*, *Revista Fundațiilor Regale*, *Meșterul Manole*, *Symposion*, *Dacia Rediviva*, *Pământul românesc*, publicând numeroase foiletoane, eseuri,

critici literare, recenzii și cronici. În 1934 a publicat volumul de versuri *Sosirea Lavelor*, cu recenzii ale lui: Șerban Cioculescu, Pompiliu Constantinescu, Eugen Jebeleanu, Pericle Martinescu, Vladimir Streinu, Octav Șuluțiu; iar în 1942 îi apare al doilea volum de versuri, *Psyché*, prezentat în recenzii de: Traian Chelariu, Dan Petrașincu, Ion Siugariu.

I.2. *Principalele lucrări filosofice apărute până în 1947* Lucrările filosofice publicate de Constantin Micu (Stavila) în țară, până la arestarea sa, alcătuiesc următorul corpus: *Bibliographie der rumänischen Philosophie, Die Relativität der Erkenntnis und das Suchen des Absoluten, Finalitatea ideală a existenței umane* (teza de doctorat publicată în 1943), *Homo ludens sau funcțiunea ideală a jocului și rolul lui în nașterea culturii, Problema umanismului din punct de vedere al spiritualității românești, Relația om-natură în concepția românească asupra lumii, Concepția poporului român despre dragoste, Caracterul specific al spiritualității românești, Teatrul popular românesc, Origina creștină a problematicei filosofice moderne, Existență și adevăr. Essouri, Valoarea ontologică a cunoașterii.*

I.3. *Referințe actuale în publicistica românească despre Constantin Micu Stavila*

În acest subcapitol am făcut apel la studiile lui Ionuț Isac (*Constantin Micu Stavila despre filozofie și religie, Aspecte ale istoriei filosofiei moderne și contemporane în viziunea lui Constantin Micu, Metafizică și speculație: paralele istorico-filosofice, Aspecte ale filosofiei culturii și filosofiei sociale în concepția lui Constantin Micu*), la articolele semnate de Isabela Vasiliu-Scraba, Ioan Dănilă, Corneliu Galben, Gheorghe Florescu. „Dacă, în plus, gânditorul respectiv a fost ignorat tot acest timp, și, mai ales, ceea ce are de spus poate interesa posteritatea - sublinează Ionuț Isac -, scoaterea la lumină a ideilor sale este cu atât mai benefică și dezirabilă. E și cazul lui Constantin Micu, pentru a cărui operă filosofică – credem - a sosit momentul «ieșirii din ascundere»” și conchide: „ (...) lucrarea lui Constantin Micu *Origina creștină a problematicei filosofice moderne* are un merit incontestabil, acela de a încita la sinteze mai ample asupra relației filosofie-religie, și, din punct de vedere al cercetării filosofice românești actuale, la o lucrare consistentă pe tema istoriei filosofiei românești în relația ei cu religia și teologia.”

Capitolul II. Perioada franceză (1969 – 2000)

Dacă în țară regăsim o serie de studii, recenzii și citări, precum cele ale lui Ionuț Isac, Alice Botez, Barbu Zevedei, Grigore Popa, Octavian Vuia, Vintilă Horia etc. pe marginea lucrărilor lui Micu Stavila apărute până în 1947, câteva transcrieri de către soții Florescu (București) alături de semnalările din presa românească din SUA, Italia, Spania și Germania ale Conferințelor „Table Ronde” de la Paris, informații despre emisiunile de la Europa Liberă, despre textele prezentate la colocvii, simpozioane, congrese desfășurate în Franța, Italia, Anglia, Spania și SUA, numeroase alte manuscrise recuperate de la Paris și cărțile publicate în Franța după 1969 au constituit un bogat, valoros și inedit material pentru noi.

II. 1. Activitate publicistică, umanitară, de cercetare științifică

Subcapitolul reliefează activitatea publicistică, culturală, umanitară (în special în cadrul Organizației „Les Frères du Ciel et de la Terre”) și de cercetare (la *Chantier des Travailleurs Intellectuels*, *Société pour l’Histoire du Protestantisme Français* și în special la *Centre National de Recherche Scientifique* - din 1974 până la finele lui 1979, sub coordonarea academicianului René Huyghe și, în mod direct, a profesorului Jean Brun) raportată în spațiul francez. În linii mari, Constantin Micu Stavila publică la Paris, printre altele, următoarele lucrări: *Trente ans après Yalta*, *Un coup de théâtre philosophique (La conservation spirituelle de l’homme nu et sans masque technologique)*, *Le droit à la différence*, *Vers un nouvel art de penser et de vivre*, *Le manifeste poétique de l’humanisme roumain*, *L’avenir de la Roumanie à l’avant-garde de l’histoire*.

II. 2. Constantin Micu Stavila la *Centre Culturel Américain de Paris* - Organizator al renumitei „Table Ronde” de colocvii internaționale de la *Centre Culturel Américain de Paris*, cu tema generică „Misiunea Filosofiei în veacul XX”, Stavila coordonează dezbaterile în jurul următoarelor subiecte: *Misiunea filosofică și spirituală a secolului XX*, *Misterul istoriei pentru omul din secolul XX*, *Apelul spațiului și dialogul cu vizibilul pentru omul din secolul XX*, *Sensul fericirii pentru omul din secolul XX etc.*, avându-i ca invitați-parteneri de discurs pe: Gabriel Marcel, Jean Brun, André Dumas, Jean d’Ormesson, René Huyghe, Jean Cazeneuve, Raymond Polin, Paul

Sérant, Octavian Vuia. Pe de o parte, ideile transmise și analizate erau rodul reflecției de până atunci dar și firul director al viitoarelor cercetări, iar pe de altă parte, rezumatele întrevederilor au fost semnalate în diferite publicații (*Foi et Vie, American-Romanian News – The Leading Romanian Newspaper in USA and Canada*), dar și difuzate în emisiunea „Lumea creștină” de la Radio Europa Liberă.

Am încercat să conturăm și un caracter exemplar, integru ce se evidențiază printr-o atitudine de înaltă ținută morală, dăruire, putere de muncă, forță și luciditate în reflecție și viață, cum rar pot fi întâlnite într-o epocă în care comunismul cu toate efectele sale devastatoare era pe deplin instaurat. Conjugate, cugetarea și activitatea filosofică a autorului subscriu culmilor atinse pe mapamond prin raportarea în permanență la valorile fundamentale întemeietoare ale adevăratului umanism. Nu am îndrăznit să facem o evaluare în termeni cantitativi a ceea ce Constantin Micu Stavila a realizat și a contribuțiilor sale pe plan cultural, educațional, intelectual, între și în afara granițelor țării de origine; însă, am evidențiat o anume calitate ce ține atât de gândire, cât și de atitudine. Cultura spirituală a românilor s-a structurat de-a lungul evoluției istorice și ca unitate a unei diversități de valori și principii morale, precum și grație lucrării „arheilor neamului”; aceștia, purtători ai însemnelor sufletului românesc, au integrat în existență atât experiența de viață în comunitate, cât și pe aceea individuală, în singurătate, ca o mișcare ascensională și în deplin echilibru, armonie și înțelepciune a vieții, a cărei identitate o constituie istoria, limba, credința religioasă și, nu în ultimul rând, filosofia. Important este faptul că factorii care au determinat caracterul moral românesc au acționat la intersecția Orientului cu Occidentul; astfel, omenia – conștiința umanității și a comunității în ea, ca valoare supremă și criteriu al oricărei valori –, ca trăsătură esențială a sufletului românesc, este secondată de o sumă de valori recunoscute în spiritul originar al creștinismului, precum simplitatea, modestia, bunătatea, toleranța, generozitatea, îngăduința, mila, iertarea, iubirea. În asemenea cadre, se afirmă viziunea filosofică a lui Constantin Micu Stavila. Strânsa legătură dintre preocupările existențiale și preocupările personale, sub semnul nemuririi sufletului, pivot al metafizicii dar și al atitudinii cotidiene, ne-a îndeamnat la a sonda în plan ontologic,

fenomenologic și axiologic *viața personală*, într-o analiză a concepției autorului; ulterior, am tatonat o confruntare a acesteia cu unele abordări fenomenologice care angajează gânditori renumiți în domeniu. În căutările noastre, am adunat dovezi care să ateste aprecierea de care s-a bucurat filosoful româno-francez atât în țară, cât și în afară. Oferim, spre exemplu, câteva idei extrase din corespondență: invitația săptămânală adresată de Gabriel Marcel pentru a face lecturi doar soților Stavila; aprecierea lui Jean Wahl asupra lucrării *Descoperirea vieții personale*, împreună cu „a făcut enorm pentru cultura franceză și pentru filosofia românească” (scrisoare datată: Paris, 22 iulie 1969, în *Corespondența* aflată în fondul Muzeului „Vasile Alecsandri” din Bacău); aprecieri ale poetului și academicianului Pierre Emmanuel asupra întregii opere (scrisoarea datată: Paris, 30 mai 1969). La începerea cursului ținut la Facultatea de Teologie din Paris, a fost recomandat și, totodată, au fost elogiate cursurile - susținute în calitate de Profesor Invitat - în SUA, Spania, Italia, Germania, Franța de către decanul de la Strasbourg, filosoful Roger Mehl, și de către profesorul Jean Brun de la Dijon (scrisoarea datată: Paris, 3 mai 1970). Amintim, de asemenea: realizarea unui interviu cu profesorul și filosoful Paul Ricoeur din chiar primul an al șederii în Franța (Paris, 25 noiembrie 1969), a unei emisiuni, în 1973, avându-l ca invitat pe Mircea Eliade. La întâlnirea cu președintele Fundației culturale „Constantin Iosif Drăgan” din Roma s-a vorbit despre „profunzimea gândirii și puterea critică excepțională” a lui Constantin Micu Stavila (Paris, 23 aprilie 1969). Să mai menționăm că, în *Actualités Scientifiques* (Paris: Hermann, 1950), Constantin Micu Stavila figurează cu titlul de „colaborator național”.

Capitolul III. „Demnitatea de a fi Om, demnitatea de a fi Român”

III. 1. *Popor versus națiune*

Cum concepe românul omul și ce atribute consideră el necesare și suficiente pentru a conferi într-adevăr calitatea de Om? Ființă insurecțională, activă și creativă, omul transfigurează realitatea, o croiește după propria-i măsură. Cunoaștem din realitate numai ceea ce a fost preformat de noi. Lumea culturii există pentru că în ea omul se integrează perfect și armonic: în împăcarea lumii ideale cu cea reală își află sensul. În acord cu filosoful

Constantin Micu Stavila, credem că poporul român, moștenitor al nobilelor tradiții geto-dacice și păstrător ortodox al spiritualității creștine este în posesia unei concepții de viață de o înaltă valoare morală. Spunem despre un popor că este liber atunci când acesta a trecut deja la starea de națiune și a reușit să se înțeleagă în ceea ce are mai propriu și mai adevărat. Cunoscându-se pe sine își cunoaște destinul și cunoscându-și destinul devine liber. Liber, în sensul de a participa conștient la propriu-i destin, de a stabili un acord între voință și destin. Tot ceea ce săvârșește îl angajează și exprimă în întregime.

III. 2. *Individ și societate, în conflict? Singurătate și societate*

Domeniu de sensuri și de scopuri deosebit de cel al faptelor sociale, regiune existențială distinctă în univers, socialul este *o obiectivizare a structurii morale a conștiinței, opusă structurii mecanice a naturii*. Dacă în firea naturii stă pasivitatea și invariabilitatea, repetiția și inerția, esența conștiinței se traduce prin a fi inovatoare și creatoare, anticipativă și selectivă, orientată spre viitor și aspirând la depășirea noilor probleme și conjuncturi. Dacă în viața naturii determinante sunt cauzele, și fenomenele acesteia pot fi explicate prin *cauza* lor producătoare anterioară, în cea a conștiinței hotărâtoare sunt *reprezentările*, iar manifestările ei se explică prin *scopurile* viitoare pe care intelectul își propune și dorește să le realizeze. Superioritatea vieții spirituale proclamate de creștinism se dovedește susceptibilă de importante consecințe politice, deoarece asigurarea întâietății individualului și a libertății personale însemna și că *individul nu mai e dator să graviteze în jurul puterii de stat și că statul trebuie să graviteze de acum încolo în jurul individului*. Odată cu inversarea raportului dintre stat și individ, asistăm simultan la creșterea libertății personale și a gradului de spiritualizare generală a societății.

III. 3. *„Drama orgoliului de a suferi”*

Starea de conflict și tensiune permanentă, dramatismul vieții omenești par a fi întreținute de omiterea – cu bună știință – a caracterului paradoxal al clipei hotărâtoare, al libertății, al suferinței; de tăgăduirea trăsăturii esențiale a grației divine ca dar și a existenței altei căi de mântuire decât a suferinței prin imitație chistică. Profund animat de ideea conform căreia *rațiunea se limitează la a indica existența suprasensibilului, a divinului, în timp ce credința impune apropierea divinului pe calea iubirii*

(altfel spus, rațiunea poate contrazice această necesitate a iubirii divine tot atât pe cât credința poate exclude necesitatea înțelegerii și devenirii ei raționale), Constantin Micu Stavila susține că nu poți iubi decât ceea ce cunoști. Iubirea este poate corolarul cel mai direct al cunoașterii căci ea nu face decât să încheie un circuit pe care cunoașterea îl deschide.

III. 4. „Prin subiectul individual, cunoașterea cunoaște”

Ce pot să știu? Interdicția kantiană de a ne pronunța asupra esenței lucrului în sine este nejustificată, afirmă filosoful Constantin Micu Stavila. Departe de a crea o prăpastie între cunoaștere și existență, cunoașterea noțională (conceptuală) întinde singura punte valabilă între cele două târâmuri. Esența ultimă a realității este permeabilă gândirii logice, întrucât realitatea nu e decât produsul unei rațiuni superioare sau al cunoașterii. Principiu pozitiv-negativ, desbinător-unificator al realului, ce nu are nimic obiectiv și nimic subiectiv, dar fără de care nu este dat nici subiectul nici obiectul și nici relația lor reciprocă, este *cunoașterea*. Dualitatea sau unitatea, altfel spus, imensa despărțire a lumii în subiect-obiect și armonioasa lor întrepătrundere nu sunt posibile în absența cunoașterii ca lucru în sine – superior și anterior oricărei relații, ca realitate transcendentă – trans-obiectivă și trans-subiectivă. Cunoașterea, principiul creator al polarității subiect-obiect nu e un fenomen derivat; nu este, nu se naște din și nici nu se reduce la unul din cei doi termeni. Credința se separă de rațiune cam în același fel în care filosofia se deosebește de teologie, adică nu prin ceea ce fiecare dintre ele postulează ca ideal suprem de atins, cât prin mijloacele pe care fiecare le preconizează pentru atingerea acestuia. Rațiunea se limitează la a semnală existența divinului, în timp ce credința, pe calea iubirii, impune apropierea lui.

În paralel cu „scoaterea la lumină” și cu revalorizarea acestui conținut bogat în sensuri demersul nostru a vizat în capitolul „Demnitatea de a fi Om, demnitatea de a fi Român” și realizarea unei analize hermeneutico-fenomenologice a principalelor idei și problematici ce se desprind din lectura operei lui Micu Stavila, și în special a volumului *Descoperirea vieții personale*, chintesență a gândirii filosofului:

Libertate – demnitate: Omul a pierdut chiar și amintirea demnității spirituale și facultatea necesară pentru a realiza proporțiile degradării sale. Cu

fiecare invenție tehnică a civilizației s-a ivit o bizară mișcare de regres intelectual. Starea de confuzie a valorilor și ideilor legate de adevăratele obiective ale activității umane constă în atenuarea credinței filosofice a omului în unitatea vieții personale și în valoarea propriei conștiințe ca principiu constitutiv al oricărei libertăți și desăvârșiri.

Relația om-spațiu: Prin contactul cu lumea exterioară se stabilește un dialog între lumea vizibilă și viața noastră interioară. În fața realității complexe și contradictorii ce ține de viața lui intimă și de universul în care trăiește, omul constată că există o perspectivă vizuală, exterioară și o viziune a spațiului ce-l depășește pe cel văzut.

Misiunea filosofiei: Filosofia are rolul, considera Constantin Micu Stavila, ca și arta și mai mult decât fizica, să înțeleagă diferitele viziuni despre spațiu ca expresie a culturilor, fără însă să generalizeze și să simplifice prea mult. În dialogul manifest al omului cu spațiul vizibil și invizibil experiența spirituală este esențială.

Dreptul la diferență: În privința drepturilor omului, Micu Stavila militează pentru o politică ce reclamă imperatiile (etice) la fel de indiscutabil ca necesitatea apărării libertății individuale. Afirmând că oricine conștientizează posibilitatea de a separa fără risc și contradicție dreptul la libertate individuală de dreptul istoric la luptă a popoarelor pentru salvarea suveranității naționale și, în special, dreptul de a-și apăra originalitatea lor ireductibilă și identitatea socio-culturală și spirituală.

Partea a doua

[ȘI] FENOMENOLOGIA VIEȚII PERSONALE LA CONSTANTIN MICU STAVILA

În cea de-a doua parte, „[Și] Fenomenologia vieții personale la Constantin Micu Stavila” - ce conține capitolele: „O posibilă ‘știință a individualului’”, „O fenomenologie a vieții personale” și „Triada axiologică a vieții personale”, am abordat viața personală și socială din perspectiva din care o analizează autorul însuși (corelată altor cercetări fenomenologice esențial-înrudite) și care subscie triadei punctului de vedere: ontologic, fenomenologic și axiologic, dar nu în ultimul rând, am evidențiat locul și rolul filosofului român în gândirea contemporană românească și

internațională. Analiza comparată cu diferite și actuale teorii a venit în sprijinul afirmației potrivit căreia concepția filosofului prezentat dă seama de o excepțională cunoaștere, o ancorare adecvată în realitatea românească și în cea universală; o pertinentă raportare la tot ceea ce ține de cultura și civilizația umană; în sumă, o gândire ce-și află siguranța în *stăpânirea și conștiința de sine, în fidelitate și consecvență cu sine*.

Capitolul IV. O posibilă „știință a individualului”

IV. 1. Problematika vieții personale

Putem presupune acordul deplin între starea de drept și starea de fapt a existenței umane? Care este adevărata menire a filosofiei? În ce raport se află aceasta cu religia? Vine învățătura creștină în sprijinul reflecției filosofice, în încercarea de a legitima demnitatea umană și a pune omul în ordinea naturii sale divine? În fine, ce semnificație conferă și în ce raport așază reflecția filosofică, precum și cea teologică despre creația lumii, conceptele: bine și rău, iubire și libertate? Eroarea materialismului și a idealismului, ca și viciile ascunse ale confuziei dintre cauzalitate și identitate conduc la o eternă repetiție, la o prelungire a aceluiasi în altul. Ce se întâmplă oare atunci când, în loc de a privi acțiunea cauzală ca pe un proces logic, o vom privi ca pe unul temporal? În locul unui raport de subsumare și deducție așezăm unul de devenire și invenție? Dacă, pe lângă acestea, nu vom mai considera timpul ca o cantitate spațială, ci ca pe un agent de viață, variabil și individual? Pornind și numai de la aceste întrebări, prin recurs la gândirea lui Constantin Micu Stavila, răspunsurile pe care le-am descoperit, în primă instanță, au constituit pentru noi o treaptă importantă care ne-a condus către profunzimile ideilor sale cu privire la conștiință, demnitate și iubire, în aspectele și în relația lor fundamentală. Pretenția gândirii filosofice asupra posibilității de a reda demnitatea ființei umane, a instaurării omului în ordine, armonie cu sine, cu lumea și cu divinitatea - miezul problematicii actuale - a constituit punctul de plecare al argumentației desfășurate în capitolul „O posibilă «știință a individualului»”.

IV.2. Viața personală în dinamismul triadelor. Principiul individuației, al transcenderii și al ireductibilității

Chiar perspectivele din care se analizează viața personală subscriu triadei: perspectivă ontologică, fenomenologică și axiologică. Metodologic vorbind, sinteza sau „ideea fundamentală de transcendere sau unitatea necontradictorie și netautologică a aceluiași cu altul” postulată de experiența cunoașterii de sine a individului cuprinde posibilitatea de acces la conștiința propriei existențe, la conștiința existenței altuia ca altul și la conștiința existenței lui Dumnezeu. Toate acestea ne sunt conferite prin intermediul iubirii ca principiu de armonie, de perfecțiune și de constituire a existenței individuale deplin realizate.

O știință a individualului, sugerează Constantin Micu Stavila, trebuie să plece de la datele conștiinței de sine: conștiința libertății, cea a unității și a ireductibilității noastre interioare. Toate aceste categorii apriorice se cuvin a fi în măsură să instaureze ordinea în ansamblul cunoștințelor noastre, simultan cu a putea fi folosite „drept cheie explicativă universală în constituirea unei științe adecvate a tuturor lucrurilor”¹. Altfel spus, ideea realității interne a eului, a libertății și transcendenței lui spirituale față de lumea fizică trebuie să aducă un plus de claritate în descrierea fenomenologică a tuturor acțiunilor, evenimentelor dar și în interpretarea lor axiologică. Aceasta în lumina faptului că existența este definită, în primul rând ca saltul cel mai universal prin care lucrurile participă la aceeași realitate, și nu în ultimul rând, ca evenimentul cel mai ireductibil și particular. Iar principiul de diferențiere, singularizare și individualizare e singurul care dă viață și prin care toate lucrurile sunt una. Desprindem din paginile lucrărilor trei principii cu ajutorul cărora autorul își întemeiază demersul: *principiul individualității* (care postulează unicitatea, unitatea conștiinței, libertatea și activitatea creatoare), *principiul transcenderii* (în viziunea lui Micu Stavilă transcenderia de sine e posibilă doar pe fondul unei cunoașteri adevărate a sinelui, a unei continue descoperiri a naturii, a șanselor de valorizare maximă a ceea ce am găsit înscris, dăruit nouă ca ființe umane. Acest dar divin face cu puțință, dar și obligă într-o anumită măsură, o continuă transcendere de sine spre celălalt – nu simpla alteritate, ci semenul meu – și odată cu el spre divinitate. Semenul meu este o persoană, la fel ca și

¹ *Ibidem*, p. 60.

mine, în sensul dat de creștinism) în fine, *principiul ireductibilității fenomenelor vieții* (drept fundament al științei individualului, surprinde realitatea spiritului și a vieții în dinamismul, originalitatea și personalitatea inepuizabilă a manifestărilor ei).

IV. 3. *Iubirea – „fenomen culminant al existenței universale”*

Convins că doar o cercetare fenomenologică a vieții personale poate da seama de o caracterizare completă, o descriere fenomenologică a categoriilor ei, Constantin Micu Stavila, susține că printre manifestările acesteia (ale vieții personale) se remarcă aceea care cuprinde toate modurile posibile de exprimare ale facultății originare de transcendere și dăruire (de sine) prin care ființa e aptă de a se afirma în unitatea conștiinței de sine ca principiu de armonie și relație sau conștiință a lumii, și anume cea însușire misterioasă a iubirii. În descrierea fenomenologică a iubirii, autorul român debutează cu sublinierea că acest *fenomen culminant al existenței universale* ce face posibilă ordinea și armonia își extrage întreaga frumusețe și perfecțiune din articulațiile vieții personale. Analiza relației dintre individualitate și iubirea care marchează *identitatea necontradictorie și creșterea persoanei*, ne-a dezvăluit că cel mai complex act al cunoașterii și existenței – iubirea - oferă acces la *dinamica ireductibilă a vieții personale în descrierea căreia se intersectează elanul credinței cu pasiunea pentru metafizică*.

Capitolul V. O fenomenologie a vieții personale

V. 1. *Repere fenomenologice*

Atât prin clarificarea (origine, evoluție, diferite contexte) conceptelor principale – *fenomen, fenomenologie, viață, viață personală* – dar și a altora puse în joc de acestea precum: *individualitate, activitate creatoare, libertate, iubire, timp* etc., cât și prin compararea critică a analizei fenomenologice a autorului nostru cu cele ale lui Edmund Husserl, Martin Heidegger, Anna-Teresa Tymieniecka, Michel Henry, Jean-François Lyotard, Maurice Merleau-Ponty, Paul Ricœur, Jean-Luc Marion am sesizat o eventuală rezonanță conceptuală și de metodă. Spre exemplu, încercând conturarea unui posibil răspuns la întrebarea: *Problemele ridicate de filosoful de origine română sunt probleme fundamentale ale fenomenologiei?*,

examinând concluziile la care ajunge Martin Heidegger după punerea în discuție a tezelor tradiționale privitoare la ființă și a problemelor pe care ele le determină, comparând structurarea, conținutul lucrării „Descoperirea vieții personale” cu etapele reflecției heideggeriene asupra ființei, putem vorbi de unele filiații. Într-o reluare a tematicii centrale a celei de-a treia secțiuni a primei părți din *Ființă și timp*, filosoful german răspunde la interogația fundamental-ontologică cu privire la sensul ființei în genere – interogație care, cum bine știm, desemnează direcția de urmat în analitica *Dasein*-ului – prin scoaterea în relief a „timpului” ca orizont al oricărei înțelegeri, comprehensiuni a ființei. Inclusiv degajarea „temporalității ființei” printr-o privire îndreptată asupra istoriei la Heidegger, părem să o regăsim sub forma analizei critice a concepției despre timp la Micu Stavila. Ca o diferență, dacă pentru Heidegger, *angoasa* e cea care dezvăluie caracterul de adevăr al ființei, pentru Micu Stavila e *iubirea* în sensul desemnat de concepția creștină. Dacă Bergson coboară neantul la rangul de pseudo-idee, poziția lui Heidegger e poate cea mai radicală, pentru el e fondul ultim și țesătura unică a existenței umane și de aici profundul său pesimism. De fapt, cea mai radicală absolutizare a non-existentului are loc în proiectarea extatică în viitor, care – apreciază în continuare Micu Stavila – nu e deloc un salt amețitor în vid, o goană spre moarte, un posibil care se anulează neîncetat, ci un posibil care se întregeste, unifică, realizează și concentrează într-un act semnificativ, într-o sinteză supremă a posibilului și imposibilului, într-un destin sau o vocație, una și aceeași de-a lungul tuturor avatarurilor, proceselor și metamorfozelor timpului.

V. 2. *Individualitate, cantitate și calitate*

Contrar afirmației kantiene potrivit căreia în gândire trebuie căutate asemănările cantitative, nu diferențele calitative, Constantin Micu Stavila apreciază inteligența care ignoră reducățiile cantitative în alcătuirea seriilor conceptuale uniforme și *pătrunde în intimitatea și unicitatea faptului singular, cu structura lui calitativă irepetabilă*. Adoptând o viziune materialist-cantitativă, superioritatea vieților individuale și posibilitatea lumii acestora nu pot fi probate; doar dacă li se recunosc acte și poziții incomparabile și ireductibile care irump printr-un salt calitativ putem vorbi de un univers viu, bogat în ipostaze și forme individuale.

V. 3. *Individualitatea în timp și spațiu*

Există însă în univers un câmp întreg de fenomene interesante și reprezentative care nu se supun divizibilității și extensiunii, și anume, fenomenele vieții sufletești existente în timp, nu și în spațiu, care înfirmă structura spațială a existenței dimpreună cu pretenția de universalitate a spațialității. Paguba produsă timpului de contaminarea cu spațiul se reduce, ori chiar se anulează poate, cu avantajul reieșit din conviețuirea lor care garantează un minim temeii deosebirii timpului creat de timpul infinit. Cea care garantează durabilitatea individualității și dezvăluie din misterul originalității acesteia într-o identitate personală, nu e decât unitatea de timp, a timpului înțeles ca identitate și indestructibilitate, memorie și durată, ce face posibilă continuitatea și unitatea internă a individualității, condiția de persistență în sânul prefacerilor, fluctuațiilor, fiindcă el are ceva din veșnicie și din stabilitate.

V. 4. *Activitatea creatoare și individualitatea*

Constantin Micu Stavila susține ideea *dezvoltării interne a individualității*, a trecerii de la o individualitate mai mică la una mai mare, singura prin care o ființă devenind altceva și mai mult decât ea însăși, nu ar risca să se depărteze de sine și să devină necredincioasă ei însăși. E vorba de acea mișcare prin care individul se afirmă pe sine în ceea ce are el mai original și mai propriu, se întrece și se depășește pe sine, mișcare capabilă de a surprinde misterul activității vitale și al totalității formelor superioare de activitate, dincolo de limitele lumii fizice și unde trebuie căutate direcția și sensul celei universale (activității).

V.5. *Libertatea și individualitatea*

Dornic de libertate și originalitate, omul – ființa desăvârșită – are căderea de a-și prilejui o manieră de acțiune exclusiv personală, manieră care să desemneze în forma cea mai originală, recentă și de actualitate imperiul de valori și scopuri în sine. Potrivit naturii sale spirituale, omul nu-și va îndrepta întreaga lui atenție doar asupra relației de adaptare la mediu, a luptei pentru existență printr-o atitudine defensivă sau ofensivă față de forțele naturii ci, având conștiința demnității și unicității personale, își va asuma și va urmări rostul său în lume, menirea de realizare spirituală a cunoașterii și desăvârșirii de sine, în baza aptitudinii de concentrare și analiză interioară profundă.

V. 6. *Unitatea internă și individualitatea*

E nevoie, pe lângă interesul și grija acordate corpului în raport cu lumea exterioară, și de o aplecare spirituală asupra vieții interioare, de o cercetare temeinică a profunzimii nebănuite a sufletului, de o cufundare în sine cu scopul de a păstra nealterată constanța spirituală a omului cu sine însuși, a propriei individualități. Acest acord interior spre o *unitate de direcție și sens* întruchipând personalitatea morală deplină, autonomă și simbolizează unitatea spirituală supremă către a cărei concretizare sufletul își îndreaptă năzuințele în permanență. Omul e o ființă născută pentru a fi liberă, capabilă să se realizeze pe sine, întrucât primul act al gândirii este *conștiința de sine* și capacitatea de a face abstracție de totalitatea lumii exterioare, opunându-se acesteia ca *principiu de unitate și spontaneitate interioară* ce-și află sursa într-o *realitate transcendentă, cu desăvârșire liberă și creatoare*.

Odată identificat prin iubire temeiul conștiinței de sine, împreună cu autorul român, am extins metoda de cercetare și am pornit nu doar de la datele experienței interioare, ci și de la cele ale experienței exterioare, date pe care le-am alternat în cel mai liber fel posibil. Am urmărit, astfel, dimensiunea în care toate datele empirice sunt reunite în jurul ideii de individualitate, precum și măsura în care se regăsește în *ideea realizării unei individualități cât mai deplin personale și conștiente de sine cel mai limpede și coerent principiu de sistematizare a întregii experiențe*. Ne-am folosit de presupuziția că examenul conștiinței de sine justifică deplin realitatea vieții personale ca *principiu netautologic de existență, având ca structură sau modalitate fundamentală de manifestare puterea de transcendere sau depășire de sine*. În temeiul acestei supoziții prealabile, am concentrat datele empirice ale experienței externe în jurul problemei spațiului și timpului, a activității și libertății, a unității interne individuale. Doar așa, am ajuns la concluzia imposibilității organizării și sistematizării datelor lumii externe exceptând ideea de individualitate, unica în măsură să ofere prototipul celui mai potrivit model de existență în devenirea universală a naturii. Rațiunea transcendenței timpului – ca durată și creștere interioară – față de spațiu am aflat-o tocmai în lumina *ideii de persoană și a principului de transcendere de sine*. Transcenderea spațiului prin timp și a timpului prin veșnicie ne-a indicat puterea de transcendere și depășire de sine a persoanei, fapt care

derivă și din acordul intim dintre individualitate și activitate creatoare, precum și din investigarea ideii de libertate. Iar sinteza perfecțiunilor vieții personale înglobate în unitatea internă individuală ne-a înlesnit probarea misiunii remarcabile a individualității în lume. Toate aceste corelații, care ne-au dat certitudinea deplină a importanței cruciale a vieții personale ca principiu explicativ al întregii existențe, ne-au părut suficiente în încheierea considerațiilor noastre asupra fenomenologiei vieții personale pentru a privi individualitatea nu numai ca o realitate și ca principiul cel mai comprehensiv al realității ei, ci și ca o valoare și ca sursa tuturor valorilor, prin care ni se deschide perspectiva recunoașterii individualității ca solidară cu tot ceea ce duce la depășirea realității prin valoare și tot ceea ce face conștiința umană să-și găsească împlinirea și sensul în imperiul transcendent al valorilor eterne.

Capitolul VI. Triada axiologică a vieții personale

VI. 1. Libertate – Iubire – Bine

Dacă bunătatea lipsește sau decade, implicit și existența se află în pericol de negare și devastare a propriei naturi. Dacă, însă, perfecțiunile cele mai înalte a lui Dumnezeu sunt Bunătatea, Iubirea, iar creația Sa posedă aceste însușiri esențiale, totodată, în numele Iubirii și a Binelui i se atribuie fiecărei ființe demnitatea și privilegiul la existență. Libertatea de a putea realiza binele, iată unica măsură de valoare a unei creaturi, care depășește cu mult valoarea existenței ei și-i legitimează, în ultimă instanță, însuși dreptul ei de a fi.

VI. 2. Activitate creatoare – Iubire – Adevăr

Avem parte de o intensitate deosebită a valorii atunci când viața personală e bogată și înzestrată cu o mai mare putere de pătrundere, întrucât valoarea exprimă capacitatea de iubire care poate atinge un nivel maxim de către individul care săvârșește conștient și liber, el însuși, toate actele de alegere și decizie, de angajament și de răspundere, de interiorizare și trăire personală.

VI. 3. Unitate internă individuală – Iubire – Frumos

Metamorfoza prin iubire a unității interne individuale creează o altă valoare – Frumosul – amprentată de viața personală, la fel cum activitatea

creatoare a generat, datorită influenței iubirii, Adevărul, iar libertatea individuală – Binele. Emoția Frumosului înseamnă, de fapt, cercetarea în vederea descoperirii *principiului de armonie și unitate internă* pretutindeni în jur corespunzător *principiului personalității proprii* fiecăruia dintre noi, cu aceeași iubire care singularizează totul pentru a ajunge la unicitatea și originalitatea prin al căror intermediu fiecare lucru, fiecare ființă ne apare diferit, posedă o *viață personală*, noi aflând astfel frumusețea în manifestarea ei plenară.

Considerații finale

Insistența filosofului român asupra ideii de fenomenologie axiologică ne-a determinat să continuăm și să ne încheiem demersul cu capitolul „Triada axiologică a vieții personale”. La întrebările: *Poate oare ființa individualității să-și asigure și motiveze existența rămânând în afara lumii valorilor? Poate aspira la rangul de demnitate fără a epuiza posibilitatea de a realiza binele și iubirea și de a fi sursa oricărei valori?*, răspunsul nu poate fi decât următorul: condițiile indispensabile ale vieții personale – unitatea internă, activitatea creatoare și libertatea – convertite în valoare prin efectul iubirii, constituie esența personală și totodată universală a Frumosului, Adevărului și Binelui. Putem lesne observa că toate valorile își trag obârșia din iubire și nu sunt decât descoperirea prin ea a valorii vieții personale. Cu alte cuvinte, o trinitate axiologică indivizibilă și enigmatică – Bine, Adevăr, Frumos – transpusă din misterioasa trinitate a manifestărilor fenomenologice a individualității – activitate, libertate și unitate internă. Analiza relației dintre individualitate și iubire ne-a facilitat pătrunderea în spațiul elementar al desăvârșirii omeniei, altfel spus, al redefinirii individului ca persoană plasată în demnitatea sa de Om. Dimensiune a umanului, demnitatea ne-a apărut din manifestarea conștiinței individuale sub dublu raport al triadelor: conștiință de sine, de aproapele și de Dumnezeu, pe de o parte, unitate internă, activitate și libertate creatoare, pe de altă parte. Fără iubire, adică dorința de Bine, Adevăr, Frumos – esențe ultime ale acesteia, însăși puterea de a fi și de a crea a lui Dumnezeu ar fi complet lipsită de valoare. Apelul la semnificația creștină a conceptului de iubire conferă relevanță trăsăturii demnității, înscrisă în sfera pozitivă a atributelor umane. Ni s-a părut esențial să evidențiem preocuparea lui Micu Stavila pentru

aflarea justificării dreptului la existență a individului în relația dintre individualitate și iubire, nu în sensul izolării și închiderii în sine, ci al meritului, al devotamentului și al apropierii de celălalt, efort care epuizează problema întemeierii ontologice a vieții personale. În concepția acestuia, cele trei scopuri subiective ale vieții personale – *unitatea internă*, *spontaneitatea* și *activitatea creatoare* – trebuie să se impună și ca scopuri obiective ale vieții universale și „să facă să conveargă individul și lumea în realizarea idealului suprem al libertății”. Și, nu în ultimul rând, susține el, filosofia debutează prin a-și pune întrebarea despre originea și alcătuirea lumii și culminează prin a se întreba despre valoarea și rostul ei, iar aceste două probleme sunt indisolubil legate între ele.

Parcă pliat pe volumul autorului român, *Descoperirea vieții personale*, cel de-al treilea tom al tratatului-fluviu *Logos and Life* al Annei-Teresa Tymieniecka se prezintă ca o desfășurare tripartită a fenomenologiei culturii. Autoarea poloneză, ca și Constantin Micu Stavila, stăruie asupra *autenticității*, concepută ca marcă a acțiunii, a actului moral înscriindu-se în traiecul important al eticii contemporane. Confirmarea *autenticității* ca trăsătură dominantă capătă aceeași recunoaștere cu cea a *exceleței* în Antichitate și a *meritului democratic* din perioada modernă, însă o adevărată constelație de *categorii etice*, aproape neschimbată, constituie sfera lor de interes: de la mărinimie, voință, curaj, responsabilitate, inocență, milă, căință până la demnitate, iubire, compasiune etc. Ambii autori explorează o sumă de valori morale ce determină însuși *caracterul uman*, pe de o parte, dar și organizarea socială, viziunile umanității, comportamentul persoanei probând aptitudinea de devenire în perspectiva idealului *desăvârșirii umane* în demnitate și libertate. Nu întâmplător, Anna-Teresa Tymieniecka și Constantin Micu Stavila acordă o atenție specială manierei *poietice* prin care omul se situează cât mai în preajma scopului filosofării: „a căuta și a purta ceva din realitatea ultimă, din *misterul* existenței, pătrunzând în elementele, dar și în unitatea și armonia acesteia” (Carmen Cozma, *On Ethical in the Phenomenology of Life*). *Creativitatea* îi asigură omului traseul de formare a unei existențe cu sens, respectiv *auto-înscrierea omului în textura lumii*. Creativitatea nu e decât integrarea de către om a propriei dezvoltări în contextul lumii. Autorul de origine română și autoarea de origine poloneză

pun în joc o miză deosebită: *conștiința de sine*, ca și descoperirea *sinelui ca un altul*, recunoașterea *celuilalt*, *deliberarea* privind faptele de viață, *selecția* și *alegerea* între posibilități și alternative, *responsabilitatea* față de tot- ceea-ce-este-în-viață, *voința* de a institui valori, *libertatea* de a proiecta și de a construi un model interpretativ al ființării. Acestea sunt doar câteva exemple ale rezonanțelor comune pe care opera lui Micu Stavila le are cu viziunea altor gânditori, din epoci și spații diverse.

Prin consultarea volumului *La școala fenomenologiei* am urmărit depistarea locurilor în care Paul Ricœur definește, sau, mai degrabă, descrie metoda fenomenologică; într-un prim stadiu, afirmă Ricœur, „fenomenologia este o descriere care operează prin analize; ea pune întrebarea în acest mod: ce «semnifică» voința, mișcarea, motivul, situația etc.?” Acest etc. ne îngăduie să considerăm că și subiectele alese și tratate de Constantin Micu Stavila – *activitate creatoare*, *libertate*, *unitate internă individuală*, *Iubire*, *Bine*, *Adevăr*, *Frumos* etc. – se pretează unei cercetări de tip fenomenologic, dar mai ales faptul că pe tot parcursul cercetării, studiului său, autorul român a înțeles importanța expunerii semnificației fiecărui concept, act, acțiune în fiecare ipostază conjuncturală. Odată stabilit faptul că scindarea corp-suflet își are originea în atitudinile conștiinței înaintea propriei vieți, P. Ricœur apreciază că fenomenologia – prin replasarea tuturor modurilor de comportare ale conștiinței ținând cont de o poziție esențială a acesteia – recompune *mișcarea unitară a voluntarului și involuntarului*. Dar, pe lângă descoperirea solidarizării, aderării conștiinței la viața involuntară în totalitate, la corpul său, dar și la întreaga lume a acțiunii – lume ce reprezintă activitatea și orizontul activității ei – prin depășirea conștiinței de sine, pe lângă redescoperirea solidarității involuntarului *eu vreau* din conștiință, trecând peste aspectele obiective ale vieții involuntare, fenomenologia este demnă și de a reconstitui mișcarea unitară a vieții personale și a celei în comuniune, a libertății și a sclaviei, a iubirii și a urii. E la fel de posibilă o fenomenologie a simțirii, a voluntarului și involuntarului, a percepției, a iubirii, chiar și a conștiinței singulare, prin urmare nu e aberantă nici o fenomenologie a vieții personale propusă de Constantin Micu Stavila. La fel cum conștiința singulară *sunt eu, ești tu, este el*, de aici rezultă că subiectivitatea – în viziunea fenomenologului – semnifică *funcția-subiect a*

unei conștiințe intenționale pe care o înțeleg prin mine și prin celălalt, iar înțelegerea de sine și de celălalt se constituie mutual și ne conduce la conceptele autentice ale subiectivității - admise ca valide în cazul celuilalt, al omului asemeni mie -, la fel și viața personală este viața mea și este viața ta, iar subiectivitatea desemnată de cercetătorul în fenomenologie e funcția (menirea)-subiect a unei vieți personale înțeleasă și trăită prin mine și celălalt.

Din temeinica cercetare întreprinsă asupra corpusului de lucrări al lui Constantin Micu Stavila, am constatat o continuă raportare la reflecția occidentală, cu precădere cea din spațiul francez, o bună cunoaștere a tot ceea ce este actual și nou în lume. Întreaga sa operă stă sub semnul rigorii germane, al sistematizării și lucrului laborios, dovadă a anilor de studiu petrecuți în Germania, mai mult în preajma lui Hans Georg-Gadamer. Ca un alt exemplu al legăturii strânse cu gândirea occidentală a vremii, unitatea celor trei simțuri prezentă în opera lui Stavila o întâlnim ca teză-pivot în *fenomenologia vieții* elaborată – în tratatul în 4 volume: *Logos and Life* (1988-2000) - de autoarea americană de origine poloneză Anna-Teresa Tymieniecka. „Factori de dare-de-sens în afirmarea „condiției umane în potențialul ei de singularitate în lume, prin *creativitate*”, culminând în *creația-de-sine* specific umană, conceptele consacrate de *simț intelectual*, *simț estetic* (sau *poetic*) și *simț moral* reprezintă, în fond, trei factori fundamentali ce conferă sens existenței prin activarea de către om a capacităților de interpretare a vieții. *Auto-individualizarea* reprezintă o altă teză fundamentală, alături de cea a *Condiției Umane creative*, susținută de cei doi autori, ca de altfel și ideea că dimensiunea creativității umane, cea care dă unicitate omului în ansamblul vieții, înseamnă chiar *auto-interpretare în viață*. Încă din 1974, Anna-Teresa Tymieniecka a lansat tema referitoare la importanța decisivă a *imaginației creative* în dezvoltarea vieții umane, ca fiind „principala virtualitate a *Condiției Umane* ce inspiră și direcționează întregul proces constructiv al vieții, în strânsă legătură cu forțele elementare ale vieții”, iar Constantin Micu Stavila înainte de 1943 – anul publicării tezei – scrie: „Atenția este triumful libertății spiritului asupra determinismului material, spiritul în posesia lui însuși care își fixează singur sensul și forma acțiunii sale (...). Cheia explicării acestui fenomen psihic complex nu o

putem așa dar găsi decât în *activitatea creatoare* a conștiinței.” Într-o manieră de expunere asemănătoare – motiv pentru care am insistat asupra prezentării problematicii fenomenologice a Annei-Teresa Tymieniecka în „Abordări fenomenologice” –, cu un limbaj nu prea diferit, cu aceeași forță discursivă, lansează și Costantin Micu Stavila apelul la trezire a omului, a umanității sale. Scrierile celor doi – Micu Stavila și Tymieniecka – constituie atât o replică temeinică cât și o șansă de a identifica noi maniere de surmontare a crizei morale prin acea trăire veritabilă, întemeiată pe valori morale, a *umanizării*.

Departate de a ne considera demersul drept unul exhaustiv, în sensul epuizării unor problematici moral-filosofice mult prea ample, ori al considerării ca definitive a unor interpretări și corelații între autorul studiat și alte nume de rezonanță ale filosofiei moderne, sperăm cel puțin ca readucerea în atenție a numelui lui Constantin Micu Stavila și cercetarea critică a operei sale, insuficient cunoscute și apreciate, să constituie o contribuție inedită în peisajul filosofic actual, și un punct de plecare pentru viitoare cercetări, realizate, poate, din perspective diferite dar care vor fi, în mod cert, un câștig pentru revalorizarea spiritualității românești.

Bibliografie

Surse principale:

Manuscrite

Correspondență, *Scrisori de la și pentru Constantin Micu Stavila și Viorica Stavila*, aflate în fondul Muzeului „Vasile Alecsandri” din Bacău și al Muzeului ”Constantin Stavila” – Liceul din Moinești

Manuscrite, *Fond Constantin Micu Stavila* (Ștefan Delureanu) conținând 9.238 de pagini, precum și casete video, benzi de magnetofon, Arhiva Exilului din cadrul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc

Cărți și articole în limba română:

Micu, Constantin, *Sosirea lavelor*, Editura Pavel Suru, București, 1934

Micu, Constantin, *Psyché*, Editura Pavel Suru, București, 1943

Micu, Constantin, *Homo ludens sau funcționalitatea ideală a jocului și rolul lui în nașterea culturii*, Tiparul Universitar, București, 1942

Micu, Constantin, *Cunoaștere și mântuire în problematica filosofică a prof. I. Petrovici*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1943

Micu, Constantin, *Finalitatea ideatică a existenței umane*, Editura Casa Școalelor, București, 1943

Micu, Constantin, *Problema umanismului din punct de vedere al spiritualității românești*, Tiparul Universitar, București, 1943

Micu, Constantin, *Relația om-natură în concepția românească asupra lumii*, Tipografia Cărților Bisericești, 1943

Micu, Constantin, *Memoriu de Titluri și Lucrări*, „Bucovina – I.E. Torouțiu” București, 1945

Micu, Constantin, *Valoarea ontologică a cunoașterii*, Tipografia Bucovina, București, 1945

Micu, Constantin, *Existență și Adevăr*, Tipografia Bucovina, București, 1945

Micu, Constantin, *Origina creștină a problematicei filosofice moderne*, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1945

Micu, Constantin, *Spre o nouă filozofie a naturii*, Librăria Universitară I. Carabaș, București, 1946

Micu, Constantin „Caracterul specific al spiritualității românești”, în *Revista Meșterul Manole*, septembrie, 1939

Micu, Constantin „Grigore Popa: ‹Existență și Adevăr la Søren Kierkegaard›”, în *Revista Meșterul Manole*, Anul III, Nr. 5-6, noiembrie-decembrie 1941

Micu, Constantin „Teatrul popular românesc”, în *Revista Teatrului Național*, ianuarie 1943

Micu Stavila, Constantin, *Descoperirea Vieții Personale*, Editura Paideia, București, 2006

Cărți și articole în limbi străine:

Micu, Constantin, *Die Relativität der Erkenntnis und das Suchen des Absoluten*, (Vorlesung gehalten am 27 Februar 1942 an den Philosophischen Institut der Leipzig Universität unter der Führung von Professor Hans Georg Gadamer)

Micu, Constantin, *Bibliographie der rumänischen Philosophie*. Kant-Studien, Heft 1-2, 1944

Micu Stavila, Constantin, et. al., *La Crise de l'idéologie industrielle de la Science, L'Appel Libérateur de l'Espace* (antologii de eseuri colective după o idee a lui René Huyghe, de la Academia Franceza), Éditions Mengès, Paris, 1975

Micu Stavila, Constantin, et. al., *La Revolte contre la nouvelle trahison des Ceres du XX-e siècle*, Éditions Mengès, Paris, 1980

Micu Stavila, Constantin, *Trente ans après Yalta*, Éditions Mengès, Paris, 1975

Micu Stavila, Constantin, *Un coup de théâtre philosophique (La conservation spirituelle de l'homme nu et sans masque technologique)*, Éditions Mengès, Paris, 1976

Micu Stavila, Constantin, *Le droit à la différence*, Publié: Centre de Recherche Historique d'Issy-les-Moulineaux, Paris, 1981

Micu Stavila, Constantin, *Vers un nouvel art de penser et de vivre*, Publié: Centre de Recherche Historique d'Issy-les-Moulineaux, Paris, 1985

Micu Stavila, Constantin, *Le Manifeste Poétique de l'Humanisme Roumain*, postafță: Nicole Ionesco, prefață: Ivan Drouet de la Thibauderie, Publié: Centre de Recherche Historique d'Issy-les-Moulineaux, Paris, 1986

Micu Stavila, Constantin, *L'avenir de la Roumanie à l'avant-garde de l'histoire*, Mot dePrésentation de René Le Bacon, Avant-Apropos de Renée Hamel-Lacaze, Publié: Centre de Recherche Historique d'Issy-les-Moulineaux, Paris, 1987

Stavila, Constantin, „Le droit a la différence”, *Foi et Vie*, 3, Paris, 1980

Stavila, Constantin, „Trente ans après le partage du monde à Yalta (4-11 févr. 1945): Le Triste Bilan des Trois Décades de Super-Colonialisme Soviétique”, *Foi et Vie*, 5-6, 68, Paris, 1975

Surse secundare:

Cărți

*** *Antologie de filosofie românească*, vol. II, II. Momente ale filosofiei românești (continuare), Antologie și prezentări de Mircea Măcin, Biblioteca pentru toți, Editura Minerva, București, 1986

Adămuș, Anton, *Literatură și Filozofie Creștină*, Editura Fides, Iași, 1997

Afloroaiei, Ștefan, *Cum este posibilă filosofia în estul Europei*, Editura Polirom, Iași, 1999

Afloroaiei, Ștefan, *Privind altfel lumea celor absurde – Experiențe ce descoperă o altă libertate și deopotrivă limitele înțelegerii noastre*, Editura Humanitas, București, 2013

Alexandrescu, Sorin, *Identitate și ruptură*, Editura Univers, București, 2000

Aristotel, *Metafizica*, traducere de Andrei Cornea, Ediția a II-a, Editura Humanitas, București, 2007

Aristotel, *Etica Nicomahică*, traducere Stella Petecel, Editura IRI, București, 1998

Berdiaev, Nikolai, *Cinț meditations sur l'existence*, trad. par Irène Vildé-Lot, Aubier Moutaigne, Paris, 1936

Bergson, Hénri, *Essai sur les données immédiates de la conscience*, pdf – Jean-Marie Tremblay, Les Presses Universitaires de France, 1970, 144 édition, Paris

Blondel, Maurice, *L'action*, Tome II, „L'action humaine et les conditions de son aboutissement”, Félix Alcan, Paris, 1936

Bougaud, Louis-Èmile, *Le Christianisme et les temps présents*, tome II, cinquième édition, Librairie Poussielgue Frères, Paris, 1874

Buber, Martin, *Le problème de l'Homme*, Paris, Aubier, 1980

Buber, Martin, *Eu și Tu*, București, Humanitas, 1992

Cassirer, Ernst, *Eseu despre om. O introducere în filozofia culturii umane*, Editura Humanitas, București, 1994

Chevalier, Jacques, *De l'habitude. Essai de métaphysique scientifique*, Boivin & Cie, Paris, 1929

Chesterton, C. K., *L'Homme Eternel*, traduit de l'anglais par Maximilier Vox, Libraire Le Petit-Fils de Plan et Nourrit, Imprimeurs-Éditeurs, Paris, 1931

Chevalier, Jacques, *L'habitude, essai de métaphysique scientifique*, Boivin & Cie, Paris, 1929

Chrétien, Jean-Louis; Jean Luc Marion, Paul Ricœur, Michel Henry, *Fenomenologie și teologie*, Presentare de Jean François Courtine, traducere de Nicolae Ionel, postfață de Ștefan Afloroaei, Polirom, Iași, 1996

Cope, Edward Drinker, *The Primary Factors of Organic Evolution*, The Open Court Publishing Company, Chicago, 1896

Cornea, Andrei, *Cuvintelnic fără frontiere*, Editura Polirom, Iași, 2002

Cozma, Carmen, *În deschisul filosofării morale românești*, Editura didactică și Pedagogică, București,

Cozma, Carmen, *On Ethical in the Phenomenology of Life*, Edizioni Eucos, Roma, 2007

Cuénot, Lucien, *L'adaptation*, Ed. Gaston Doin, Paris, 1925

Depéret, Charles Jean Julien, *Les transformations du monde animal*, Ernest Flammarion, Paris, 1907

Descartes, René, *Meditații metafizice*, „Meditația a doua”, Editura Crater, în românește de Ion Papuc, București, 1993

Descartes, René, *Discurs asupra metodei de a călăuzi bine rațiunea și de a căuta adevărul înștiințe*, traducere și prefață de George I. Ghidu, Editura Mondero, București, 1999

Driesch, Hans Adolf Eduard, *Philosophie des Organischen*, ed-a 4, Auflang, Leipzig, 1928

Dru, Alexander (ed.), *The Journals of Søren Kierkegaard 1834 – 1854*, Oxford University Press, London, 1938

Dumitrescu, Marius, *Descartes sau certitudinile îndoielii*, Editura „A92”, Iași, 1996

Dwelshauvers, Georges, *Traité de Psychologie*, Éditeur Payot, Paris, 1928

Eggenspieler, Alfred, *Durée et instant: essai sur la caractère analogique de l'être*, Librairie philosophique J. Vrin, Paris, 193

Florian, Mircea, *Curs de logică* (text litografiat), București, 1942

Franck, Albert Jules, *La vie et la Mort*, Editeur Ernest Flammarion, Paris, 1907

Gadamer, Hans-Georg, *Adevăr și metodă*, traducere de Gabriel Cercel și Larisa Dumitru, Gabriel Kohn și Cătălin Peticana, Editura Teora, București, 2001

Grand-Jean, Frank, *Une révolution dans la philosophie*, Félix Alcan, Paris, 1930

Güntert, Hermann. 1923. *Der arische Weltkönig und Heiland*. Halle/Soale: M. Niemeyer

Gusdorf, George, *Mit și metafizică*, Editura "Amarcord", Timișoara, 1996

Gusti, Dimitri, *Sociologia militans*, București, 1934

Guyénot, Émile, *La variation et l'évolution*, tome I, Gaston Doin et Cie, Paris, 1930

Haldane, John Scott, *Mechanism, Life and Persinality an examination of the mechanistic theory of life and mind*, Murray, London, 1921

Hauréau, Jean-Barthélemy, *Histoire de philosophie scolastique*, Paris, 1872

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich, *Fenomenologia spiritului*, traducere de Virgil Bogdan, Editura IRI, București, 2000

Heidegger, Martin, *Problemele fundamentale ale fenomenologiei*, traducere de Bogdan Mincă și Sorin Lavric, Editura Humanitas, București, 2006

Heidegger, Martin, *Repere pe drumul gândirii*, traducere de Thomas Kleininger și Gabriel Liiceanu, Editura Politică, București, 1988

Heidegger, Martin, *Ființă și timp*, traducere de Gabriel Liiceanu și Cătălin Cioabă, Editura Humanitas, București, 2003

Henry, Michel, *Întrupare. O filozofie a trupului*, Prezentare și traducere de Ioan I. Ică jr., Editura „Deisis”, Sibiu, 2003

Höfdding, Harald, *La pensée humaine, ses formes et ses problèmes*, Félix Alcan, Paris, 1911

Höfdding, Harald, *Les conceptions de la vie*, F. Alcan, Paris, 1936

- Husserl, Edmund, *Krisis*, traducere în limba franceză de G. Granel, Paris, Gallimard, 1976
- Husserl, Edmund, *Criza științelor europene și fenomenologia transcendențială*, traducere de Christian Ferencz-Flatz, Editura Humanitas, București, 2011.
- Huyghe, René, *Dialogue avec le visible*, Paris, Flammarion, 1955
- Huyghe, René, *L'Art et l'Homme*, Paris, Flammarion, 1960
- Huyghe, René, *Formmes et Forces*, Paris, Flammarion, 1971
- Janet, Paul, *Traité de Philosophie*, Paris, 1879
- Jarnik, J. U. și Bârseanu, Andrei. 1968. *Doine și strigături din Ardeal*. București: Editura Academiei RSR
- Jeans, Sir James, *Le Mystérieux Univers*, Hermann et C-ie Éditeurs, Paris, 1931,
- Kant, Immanuel, *Critica rațiunii practice*, traducere de Nicolae Bagdasar, Editura IRI, București, 1999
- Kierkegaard, Søren. 1952. *Vie et de l'amour Regne*. Traducteur Pierre Villadsen. Paris: Aubier-Montaigne.
- Kierkegaard, Søren, *Fărîme filosofice*, traducere de Adrian Arsinevici, Editura Symposion, Iași, 1994
- Köllikon, Rudolph-Albert von, *Eléments d'histologie humaine*, Paris, Victor Masson et Fils, 1898
- Kuki, Shuzo, *Propos sur le Temps*, Paris, Philippe Renouard, 1928
- Lachelier, Jules, *Du fondement de l'induction suivi de Psychologie et Métaphisique et de Note sur le pari de Pascal*, Paris, Alcan, 1924
- Lankester, Sir Edwin Ray, *Nature and Man*, The Perfect Library, 6 Mars 1890
- Lasbax, Emile. 1919. *Le problème du mal*. Paris: F. Alcan.
- Lévinas, Emmanuel, *Noms propres*, Paris, Fata Morgana, Montpellier, 1976
- Lévy Bruhl, Lucien, *La mentalité primitive*, Alcan, Paris, 1922
- Liotard, Jean-François, *Fenomenologia*, traducere de Horia Gănescu, Humanitas, București, 1997
- Marcel, Gabriel, *A fi și a avea*, traducere de Ciprian Mihali, Editura Apostrof, Cluj- Napoca, 1997

- Marcel, Gabriel, *Jurnal metafizic*, traducere de Dorin Ștefănescu, Editura „AMARCORD”, Timișoara, 1995
- Marcel, Gabriel, *Omul problematic*, Editura Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 1998
- Marcel, Gabriel, *Le Mystère de l'être*. Paris, Aubier, 1951. 2 vol.
- Marcel, Gabriel, *Entretiens Paul Ricoeur, Gabriel Marcel*. Paris, Aubier, 1968. Réédition: Présence de Gabriel Marcel, 1999
- Marcel, Gabriel, *Gabriel Marcel interrogé par Pierre Boutang* suivi de *Position et approches concrètes du mystère ontologique*. Paris, J.-M. Place Éditeur, 1977
- Marion, Jean-Luc, *Fiind dat. O fenomenologie a donației*, traducere de Maria-Cornelia și Ioan I. Ică Jr., Editura Deisis, Sibiu, 2003
- Marion, Jean-Luc, *Prolégomènes à la charité – essais*, Éditions de la Différence, Paris, 1986
- Marion, Jean-Luc, *Fenomenul erosului - șase meditații*, traducere de Maria-Cornelia Ică Jr., prezentare de Ioan I. Ică Jr., Editura Deisis, Sibiu, 2004
- Matisse, Georges *La philosophie de la nature*, vol. III, *L'arrangement de l'univers par l'esprit*, F. Alcan, Paris, 1938
- Meyerson, Émile, *De l'explication dans les sciences. Identité et Réalité*, Fayard, Paris, 1995 „Corpus des œuvres de philosophie en langue française”, I-er éd., Paris, Payot, 1927
- Merleau-Ponty, Maurice, *Fenomenologia percepției*, traducere de Ilieș Câmpeanu și Georgiana Vătăjelu, Editura „Aion”, Oradea, 1999
- Misrahi, Robert, *Qu'est-ce que l'éthique ?*, Armand Colin, Paris, 1997
- Misrahi, Robert, *Qu'est-ce que la liberté ?*, Armand Colin, 1998
- Misrahi, Robert, *Qui est l'autre ?*, Armand Colin, 1999
- Misrahi, Robert, *La signifiatiin de l'éthique*, Synthélabo – les Empêcheurs de penser en ronde, Paris, 1995
- Moreau, Jérôme, *Études bergsoniennes. Hommage à Henri Bergson*, PUF, Paris 1942
- Nageotte, Jean, *L'organisation de la matière dans ses rapports avec la vie*, Félix Alcan, Paris, 1922
- Ottaviano, Carmelo, *Metafizica ființei parțiale*, traducere de Nina Façon, Editura Casa Școalelor, București, 1944

Platon, *Dialoguri*, Editura IRI, București, 1998

Plutarque, *Œuvres Morales*, tome Quatrième, traduites de grec par Ricard, chez Lefèvre Éditeur, chez Charpentier Éditeur, Paris, 1844

Petrovici, Ion, *Viața și opera lui Kant*, Editura Casa Școalelor, București, 1936

Ravaisson, Félix, *Testament philosophique*, Paris, Boivin, 1933; Ravaisson, Félix, *Testament philosophique*, Paris, J. Vrin, 1983, Edité par Charles Devivaise

Rădulescu Motru, Constantin, *Timp și Destin*, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, București, 1940

Reichenbach, Hans, *Philosophie der Raumzeit Lehre*, Berlin: de Gruyter, 1928

Reid, Thomas, *Œuvres Complètes*, Libraires Chez A. Sautelet et Co., Alexandre Mesnier, Paris, 1829

Ricoeur, Paul, *Eseuri de hermeneutică*, traducere de Vasile Tonoiu, Editura Humanitas, București, 1986

Ricoeur, Paul, *Despre interpretare. Eseu asupra lui Freud*, Editura Trei, București, 1998

Ricœur, Paul, *Soi-même comme un autre*, Le Seuil, Paris, 1990

Ricœur, Paul, *La școala fenomenologiei*, traducere din limba franceză de Alina-Daniela Marinescu și Paul Marinescu, Editura Humanitas, București, 2007

Roux, Wilhelm, *La lutte des parties dans l'organisme*, Les Éditions Matériologique, Collection Science et Philosophie, Paris, MBLWOHOI Library, 2007

Roy, Édouard Le, *Les origines Humaines et l'Évolution de l'Intelligence*, Éditeurs Boivin & Cie, Paris, 1928; Front Cover, 1931

Rosenzweig, Franz, *La philosophie*, Paris, Seuil, 1982

Russel, Edward Stuart, *The Study of living thing, prolegomena to a functinal biology*, Hardcover, Publisher: Methuen, London, 1924

Sabatier, Armand, *Essai sur la vie et la mort*, Babé et C-ie, Librairés – Éditeurs, Paris, 1892

Sanderson, Ivan T., *Les bêtes rares de la jungle africaine*, Payot, Paris, 1938

Scheler, M. F., *Die Stellung des Menschen im Kosmos*, Munich, Otto Reichl Verlag, 1928

Schopenhauer, Arthur, *Le fondement de la morale*, Traducteur Auguste Burdeau, Baillière, Paris, 1979

Setillanges, Antonin, *L'idée de création et de ses rétentissements en philosophie*, Aubier, Éditions Montaigne, Paris, 1945.

Sivadjan, Joseph, *Le Temp, étude philosophique et psychologique*, Paris, vol. IV, Hermann & Cie, Paris, 1938

Solanges, Bruno de, *Dialogue sur l'analogie*, Aubier, Paris, 1946

Soloviov, Vladimir, *La justification du bien, essai de philosophie morale*, traduit du russe par TDM, Paris, 1939, Aubier, Édition Montaigne

Spengler, Oswald, *Le Déclin de l'Occident. Esquisse d'une morphologie de l'histoire universelle*, Première parution en 1931, Traduit de l'allemand par T. Tazerout. Édition en deux volumes en 1948, Collection Bibliothèque des Idées, Gallimard, Paris

William Stern, *Person und Sache*, ed. II, J. A. Barth, Leipzig, 1923

Stere, Ernest, *Artă și filozofie*, Editura Junimea, Iași, 1979

Swidler, Leonard, *După absolut – viitorul dialogic al reflecției religioase*, traducere de Codruța Cuceu, Editura LIMES, Cluj-Napoca, 2002

Thibaudet, Albert, *Le Bergsonisme*, vol. I, Gallimard, Paris, 1923

Tymieniecka, Anna-Teresa, *Logos and Life*, Book I: *Creative Experience and the Critique of Reason*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, 1988

Vattimo, Gianni, *Gândirea slabă*, Editura Pontica, Constanța, 1998

Vernadsky, Vladimir, *La Biosphère*, Librairie Félix Alcan, Paris, 1929

Vernadsky, Vladimir, *La Biosphère*, Préface de Jean-Paul Deléage, Paris, Éditions Diderot, 1997

Vialleton, Louis-Marius, *L'Origine des êtres vivants, l'illusion transformiste*, Les petits-fils de Plon et Nourrit, Paris, 1929

Wahl, Jean, *Les philosophies de l'Existance*, Armand Colin, Paris, 1954

Articole

André, Hans și F.J.J. Buytendijk, „La valeur biologique de l'Art poétique de Paul Claudel”, în *Vues sur la psychologie animale*, pp. 127 – 136

- Azambourg de l'Enfournet en Conscressault, Étienne, „Encyclopédie Française”, vol V; în *Bulletin de la Société d'Histoire du protestantisme Français*, tome 56, 1907
- Bayer, Raymond, «L'esthétique de Bergson», dans *Études bergsoniennes. Hommage à Henri Bergson*, PUF, Paris 1942
- Bergson, Henri, „Introduction à la métaphysique”, *Revue de Métaphysique et de Morale*, Paris, Presses Universitaires de France, 1903
- Breton, Stanislav, „Révélation, médiation, manifestation”, în *Manifestation et Révélation*, Institut Catholique de Paris, fasc. I, Paris, 1976
- Brogie, Louis de, „Réflexions sur l'indéterminisme en physique”, în *Travaux du IX Congrès International de Philosophie*, Paris, 1937
- Botez, Alice, „Finalitatea ideală a existenței umane ”, în revista *Symposion*, anul III, octombrie 1943
- Buzdugan-Hașeganu, Cornelia, „[Psyche]”, *Romania tânără*, Brașov, 1942, nr. 2-3
- Cernea, Silviu, „Doi poeți proletari: Liviu Bratoloveanu și C. Micu”, în *Naționalul nou*, 1935, nr. 335
- Chelariu, Traian, „Psyche”, *Universul literar*, 1943, nr. 5
- Cioculescu, Șerban, „Aspecte lirice contemporane”, *Revista fundațiilor regale*, 1935, nr. 9
- Dănilă, Ioan, „Zona culturală Moinești”, în ziarul băcăuan *Deșteptarea* din 05.05.2014
- Dănilă, Ioan, „Limba ce-o vorbim și scriem”, în *Deșteptarea*, 13.02.2014, Bacău
- Dănilă, Ioan, *Constantin Micu-Stavila sau voluptatea reclusiunii. O (re)amintire la centenar*, în „Revista de filozofie, sociologie și științe social-politice”, Academia Republicii Moldova, nr. 3(166), Chișinău, 2014
- Florescu, Gheorghe, „Table Ronde”, *Jurnalul Literar*, serie nouă, an XII, nr. 1-4, ianuarie-februarie 2001
- Galben, Cornel, „Personalități băcăuane: Centenar Constantin Micu Stavila” în revista *Ateneu*, nr. 542, oct. 2014
- Horia, Vintilă, „Elogiu lui Constantin Micu” *Mișcarea muncitorească*, 1940, nr. 1-3

- Ierunca, Virgil, „Constantin Micu: Psyche”, *Timpul* (București), 1942, nr. 1845
- Isac, Ionuț, „Aspecte ale filosofiei culturii și filosofiei sociale în concepția lui Constantin Micu”, în *STUDIA Universitatis «Babeș-Bolyai», Theologia Graeco-Catholica*, nr. 2, 2001
- Isac, Ionuț, „Constantin Micu Stavila despre filozofie și religie”, în *Caiete Critice* nr. 1-2 (110-111)/ 1997
- Isac, Ionuț, „Aspecte ale istoriei filosofiei moderne și contemporane în viziunea lui Constantin Micu”, în *Anuarul Institutului de Istorie «George Barițiu»* din Cluj-Napoca, XL, 2001
- Koltzoff, Nikolai Konstantinovich, „Les travaux de l'Institut de Biologie Expérimentale de Moscou” în *Revue Scientifique*, nr. (2) 4, 23 février 1926 (1929), Paris,
- Nageotte, Jean, „L'organisation de la matière dans...” en *La lettre des Neurosciences/AUTOMNE-HIVER* 2013, numéro 45
- Oprîș, T., *Istoria presei școlare românești*. București, 1977
- Pacle, Ion, „Poezia lui Constantin Micu”, *Facla*, 1935, nr. 1304
- Posteuca, Vasile, „De la Centrul Cultural American din Paris”, în *AMERICA - Romanian New – The Leading Romanian New Spaper in USA and Canada*, Oficial al Uniunii și Ligii Societăților Române Americane, Detroit, Mich. – Sunday, January 10, 1971
- Ravaisson, Felix, Testament philosophique, écrit presque entièrement en 1899-1900, en *Revue de Métaphysique et de Morale*, 1901, Paris
- Ricœur, Paul, „Analyses et problèmes”, Ideen II, *Revue de métaphysique et de morale*, 1951
- Streinu, Vladimir, „Sosirea lavelor”, *Gazeta*, 1935, nr. 38
- Streinu, Vladimir, *Pagini de critică literară*. București, 1968
- Șuluțiu, Octav, „Sosirea lavelor”, *Familia*, 1935, nr. 4
- Tatu, N., „[Constantin Micu]”, *Saeculum*, 1944, nr. 2
- Tymieniecka, Anna-Teresa, „The Moral Sense in the Origin an Progress of the Social World”, în *Analecta Husserliana XVI*, D. Reidel Dordrecht, 1983
- Tymieniecka, Anna-Teresa, „Phenomenology of Life and the New Critique of Reason: From Husserl's Philosophy to the Phenomenology of Life and the

Human Condition”, în *Analecta Husserliana*, vol.XXIX, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, 1990

Tymieniecka, Anna-Teresa, „Measure and the Ontopoietic Self-Individualization of Life”, în *Phenomenological Inquiry XIX*, October 1995

Vasiliu-Scraba, Isabela, „Despre noumen, fenomen și fenomenologie”, în *ACOLADA*, octombrie 2011 (anul V) nr. 10 (48)

Vasiliu-Scraba, Isabela, „Despre noumen, fenomen și fenomenologie”, *Tribuna*, Cluj-Napoca, nr. 256, 1-15 mai 2013

Voicu, Amalia, „Un intelectual român cu viză de la Charles de Gaulle”, în *Dacia literară*, nr. 5-6, 2012, Iași

Surse online

Cantemir, Dimitrie, *Divanul înțeleptului cu lumea sau gâlceva sufletului cu trupul*, <https://tipariturromanesti.wordpress.com/2014/07/15/>

da Vinci, Leonardo, https://ro.wikipedia.org/wiki/Leonardo_da_Vinci

de la Bruyere, Jean, www.cuvintelecelebre.ro/citate/autori/jean_de_la_bruyere

Demeter Revue, www.demeter.revue.univ_lille3.fr/lodel9/index.php?id=189

Dexonline, <https://dexonline.ro/definiție/faustic>

Dănilă, Ioan, „Aminte sa-mi aduc ca sunt român”, în *Deșteptarea*, 04.11.2010, Bacău <http://www.desteptarea.ro/aminte-sa-mi-aduc-ca-sunt-roman/#sthash.pnjJ4IP.dpuf>

Driesch, Hans, <http://www.universalis.fr/encyclopedie/hans-driesch/>

Isac, Ionuț, „Ionuț Isac – Profesorul Traian Cicoare în corespondență”,

<https://melidoniumm.wordpress.com>

Koltzoff, Nikolai Konstantinovich, „Les travaux de l'Institut de Biologie Expérimentale de Moscou” în *Revue Scientifique*, nr. (2) 4, 23 février 1926 (1929), Paris, sciences.globik.info/spis.php?article=920

<https://www.google.ro>

Pagina Primăriei Moinești, „Scurt istoric”, 2011 - www.moinesti.ro SCURT ISTORIC

Poincaré, Henri, *La science et l'hypothèse*, Chapitre I „Sur la nature du raisonnement mathématique”,

www.ebooksgratuits.com/html/poincare_science_hypothese.html

Roussos, Demis,

https://www.youtube.com/results?search_query=demis+roussos++spleen;

Roussos, Demis, *Quand je t'aime*,
<https://www.youtube.com/watch?v=11800FTmTHc>
[sciences.gloubik.info/spis.php?article 920](https://www.google.ro/sciences.gloubik.info/spis.php?article%20920) – <https://www.google.ro>
Vasiliu-Scraba, Isabela, „Despre noumen, fenomen și fenomenologie”,
www.isabelavs.go.ro/Articole/IsabelaVS-Fenomenologie6.htm
htm.biblehub.com/vul/genesis/18